

J.M. CALLEJA

Inèdits. Poemes visuals dels setanta

Mallorca: Sa Soll, 2021.

Un inèdit que canvia la cronologia de la poesia visual de J. M. Calleja

La poesia visual catalana ha estat força estudiada en els seus inicis, gràcies a la repercussió que tingué l'exposició de la Petite Galerie de l'any 1971 i a la divulgació de l'obra visual de Joan Brossa i Guillem Viladot. Tot i que al principi se l'anomenà «poesia concreta», ben aviat es va dir «visual», i a partir de 1975, quan Brossa en publicava un recull a Edicions 62, ja el titulava *Poemes visuals*.

A *Poéticas experimentales catalanas. Estudio y antología* (Ciutat de Mèxic, 2018: 113), Jordi Marrugat esmenta l'entrada visual de Calleja i Ferrando a finals dels anys 1970 com un moment d'inflexió, en què els autors primers a publicar abandonaren completament o parcialment la disciplina i d'altres de més joves s'hi incorporaren. Tanmateix, quan parla de la publicació CAPS.A., molt posterior, fa referència a la inclusió de poemes visuals anteriors (*Poemes dels setanta*, publicats el 2006).

I, passats els anys, ens ha tornat a sorprendre amb la publicació de més poemes d'aquells anys. I aquesta vegada en format de llibre d'artista (dins d'una caps) i amb el títol d'*Inèdits*, dins d'una col·lecció dirigida per un poeta visual establert a Mallorca des de la dècada de 1970, Horacio Sapere. Dins hi trobem textos crítics, un cartell, una foto de Calleja d'aquells anys i un llibre de 20 poemes inèdits, 5 poemes-postal i 4 segells de la sèrie *Artistes*. En aquesta ressenya, ens centrarem en la producció poètica, n'analitzarem els temes i intentarem veure l'originalitat d'aquesta creació en els anys en què fou realitzada. Un problema podria ser la imprecisió temporal. Tanmateix, hi ha referències molt clares a les dates: «S.P.A», en què l'enumeració no deixa completar 1974 (data de la mort de Salvador Puig Antich); «deutschlandimherbst», en què el darrer mort esmentat és del 1978; «cartepostale», en què hi ha la referència al dia 25-3-78; «nuestro», amb un retall de *La Vanguardia* de 1972; i el poema final datat «11-XII-1973». El període, doncs, aniria des de 1972 fins a 1978, la qual cosa coincideix amb el que diu Victòria Parra en el seu text: «foren les mostres *Poesia experimental* (1973) i l'exposició itinerant *Poesia visual Catalana (30 poetes visuals arreu del país)* (Mataró 1976) les que despertaren en Calleja el desig de provatura poeticovisual».

El poemari s'inicia amb un text titulat «silencis» (un pentagrama buit) i acaba amb un fragment de la premsa de desembre de 1973, en què el titular ens anuncia que

s'han prohibit els actes commemoratius del 25è aniversari de la declaració universal dels drets humans. L'estructura sembla que pren com a model *Poemes per a una oda* de Joan Brossa, escrit i publicat el 1970. Els poemes de Calleja, com els de Brossa, són variats i diferents (fins i tot diríem que els del mataroní són més polítics), però la manera d'agrupar-los (la qual cosa Calleja ha fet amb motiu de la publicació) és igual de contundent pel fet que el final és una notícia autèntica extreta de la premsa, sense cap altre element que la data. Igualment, l'enumeració de les dates de morts violentes dels integrants de la Fracció de l'Exèrcit Roig, també coneguda amb el nom de Baader-Meinhof, és un poema polític molt aconseguit per la síntesi amb què es presenta, el títol irònic en alemany («Alemanya a la tardor») i la incògnita que planteja, especialment al lector actual.

També caldria destacar el poema «codi», en què es fa explícita la força dels personatges de les cartes de la baralla napolitana. Tot i que la força que tenen els pals d'aquesta baralla fou també molt usada per Brossa, ens hem de situar en els anys 1970 i en allò que el poeta barceloní havia publicat: veuríem que entre *Quadern de poemes* de 1969, *Vuit pòsters poema* de 1971 i les primeres carpetes de pòsters, on trobem «Espanya 1975», no sumen més de tres els poemes amb cartes de joc. Tanmateix, Brossa fou un exemple i és lògic que nous poetes hagin investigat sobre les possibilitats crítiques de les cartes.

Un altre tema recurrent en els poemes de Calleja és el lletrisme, sia de manera repetitiva per reflexionar sobre la importància de les vocals o la seva aparença («mur») sia per explorar les possibilitats visuals dels números («escala»). Aquest ús és una constant en els poetes concrets, i podríem dir que cada poeta l'adapta a les seves necessitats expressives, amb moltes diferències i intencions. En el cas del poeta mataroní, hi veiem reflexions semàntiques o jocs lingüístics. En el poema «Mond» hi ha un ressò de «Lunar» de Brossa, editat el 1971, però la repetició de «Mond» (podria ser «lluna» en anglès o bé la dinàmica newtoniana modificada) ens porta per camins molt diferents.

Calleja també usa recursos compartits amb altres poetes visuals, però sovint s'aparta d'allò habitual per donar-nos nous sentits divertits als mots o als elements reals.

Encara trobaríem d'altres exemples manllevats de la tradició, però no voldríem repetir referents internacionals com Cage, Mallarmé o l'Arte Povera, esmentats per Victòria Parra. És evident que tots els poetes visuals foren i són hereus d'uns precedents i que la internacionalització de la poesia concreta afavorí contactes i coneixement. Justament la intenció de mostrar aquests lligams és un tret destacable del llibre, començant pels títols (en català, castellà, anglès, francès, txec o alemany) i acabant pels temes, ja que tenen contextos diferents, encara que la interpretació que en fem sigui aplicable arreu.

Per acabar, caldria destacar els *5 poemes-postal*, unes peces molt plàstiques on es juga amb el significat i la representació, on la confecció està molt cuidada i el producte final és molt visual.

En resum, hem vist com, des d'uns paràmetres compartits per molts dels poetes d'aquells anys, Calleja ens demostra que fou un poeta visual a tenir en compte des dels anys 1970, amb propostes personals i un coneixement molt profund d'allò que acabava de descobrir. Tot i que el gruix de la seva producció començà més tard, aquesta publicació i d'altres anteriors ens obliguen a tenir-lo en compte en la historiografia de la poesia visual dels anys 1970.

GLÒRIA BORDONS – *Universitat de Barcelona*

gbordons@ub.edu

ORCID: 0000-0002-2734-33

Lali Symon

Autoria: Sergi Belbel

Direcció: Sergi Belbel

Repertiment: Emma Vilarasau, Mont Plans, Júlia Bonjoch

Teatre Romea. De l'1 al 30 de juliol de 2023

Lali Symon: habilitat teatral i saturació autoficcional

Si fem una ullada a les ratlles de presentació que precedeixen les estrenes de textos nous de trinca –o escoltem les declaracions al programa de ràdio de torn o bé al videoclip o al magazín televisiu corresponents–, ens adonarem que els autors solen explicar amb força detall el procés d'escriptura del text. Evidentment, aquesta narració autorial gravita entorn de la idea matriu del text. El procés de gènesi ha estat un dels grans hams propagandístics d'aquest Festival Grec 2023, cosa que no deixa de ser ben natural en unes coordenades artístiques que transiten entre l'autoficció, la no ficció i la metaficció.

Sens dubte, una de les veus consagrades del panorama teatral actual és Sergi Belbel. Com diu Gallén (2022) al pròleg del llibre *Sergi Belbel (1985-2018)*: «Que Sergi Belbel és un home de teatre complet ja és prou sabut i conegut. Ho és com a autor, director artístic o escènic, i traductor». I és un fet –molt saludable, per cert– que el tàndem Belbel-Vilarasau sigui un reclam per omplir platees. Aquesta vegada, Belbel, tal com ha explicat al programa *Planta baixa* de TV3, ha iniciat un procés d'escriptura basat en el requeriment d'Emma Vilarasau. Així, l'autor comenta: «Hem recuperat